

knjiga. Zbog toga autorska metoda, t. j. izlaganje Darwina kao jedan dio historijskih tekstova, napokon ne može pružiti ništa drugo nego samo političku historiografiju oko darvinizma.

MITSUTOSHI INABA

Zijad Šehić, *U mojoj Bosni: povodom stogodišnjice posjete cara Franje Josipa I Bosni i Hercegovini od 30. maja do 4. juna 1910*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2013, 205 str.

Evropa, kao povijesni prostor na prelazu 19. i 20. stoljeća još uvijek je dominirana monarhijama i vladajućim dinastijama. Kraljevi, vojvode i drugi velikodostojnici bili su vodeće ličnosti tog doba, koje, iako tehnički modernizovano, svojim duhom neodoljivo podsjeća na feudalnu Evropu. Na neki način može se reći da su vladarske dinastije bile personifikacija pojedinih država. Zahvaljujući svom položaju u društvu i važnosti u svakodnevnim političkim dešavanjima vladarske posjete na prijelomu 19. i 20. stoljeća su imale veliki značaj u međunarodnim odnosima, ali i na dešavanja u unutrašnjo-političkom planu. Te posjete su bile od strane medija, pretežno štampe, izuzetno popraćene i davana im je velika pažnja.

Posjeta cara Franje Josipa I Bosni i Hercegovini od 30. maja do 4. juna 1910. je događaj historijskog značaja, koji je domaća historiografija nedovoljno istražila. Ova posjeta je najčešće dovođena u vezu sa neuspješnim atentatom na zemaljskog poglavara Varešanina, budući da je atentat bio planiran da se izvrši na samog cara za vrijeme posjete. Zbog 40 godina duge habsburške vlasti u Bosni i Hercegovini, razmatranje toka ove

posjete i njezinih posljedica je od izuzetne važnosti za historičare, koji istražuju ovaj period. Zadatak da popuni praznine u nauci preuzeo je prof.dr. Zijad Šehić sa knjigom *U mojoj Bosni – povodom stogodišnjice posjete cara Franje Josipa I Bosni i Hercegovini od 30. maja do 4. juna 1910*. Na nešto više od 170 stranica sintetičkog teksta, Šehić je detaljno obradio ovaj historijski događaj donoseći, uz sam opis toka i analize posjete, mnoštvo fotografija i novinskih članaka, koji čitaoca vraćaju u prošlo vrijeme i ilustruju ono što autor prikazuje na najbolji način.

Knjiga se sastoji od devet poglavlja u kojima Šehić hronološki prati dešavanja od najave dolaska Franje Josipa u Bosnu i Hercegovinu i priprema za njegov doček (Prvo poglavlje), zatim nastavlja prateći putovanje od Bosanskog Broda do Sarajeva što je sadržaj drugog poglavlja. Od trećeg do šestog poglavlja detaljno je predstavio carev boravak u Sarajevu, a sedmi dio prati carevu posjetu Mostaru. Sam boravak cara i njegove aktivnosti, kao i popratna dešavanja za vrijeme njegove posjete čine najobimniji dio knjige, koji je bogato ilustrovan fotografijama i opisom svih dešavanja, tako da čitalac u potpunosti stječe dojam, kao da je prisustvovao svim dešavanjima. Osim opisa samog boravka cara, knjiga sadrži još neke dijelove, koji su posebno vrijedni historičarima. U tim dijelovima autor razmatra povode za samu posjetu, pripreme za istu, kao i odjek koji je posjeta imala, u zemlji i inostranstvu, što je posebno značajno, jer posjetu, a samim time i Bosnu i Hercegovinu Šehić stavlja u kontekst svjetskih dešavanja u tom periodu, pogotovo s obzirom na diplomatske odnose između velikih sila u Evropi. Najviše pažnje ocjeni, odnosno posljedicama putovanja autor je dao u osmom poglavlju, gdje je analizom tadašnje štampe

i diplomatskih izvještaja dat pregled različitih stavova u vezi sa carevom posjetom u brojnim evropskim državama. Na osnovu te analize dolazi se do zaključka da je u tadašnjoj svjetskoj javnosti posjeta habsburškog suverena imala različite odjeke. U zapadnim zemljama, uključujući tu i Veliku Britaniju i Francusku, posjeta je ocijenjena uspješnom, a okarakterisana je kao pečat aneksije, koja se desila dvije godine ranije i careve uspješne politike. U Srbiji i Rusiji, sa druge strane, na carevu posjetu se gledalo sa manje oduševljenja, navodeći kako je izraz oduševljenja kod naroda zapravo bio signal činjenice da se “narod pomirio sa svojom sudbinom” (str.150). Primjetno je da je negativan stav o posjeti bio izraženiji u zemljama, koje su imale teritorijalne aspiracije na Monarhiju ili koje su direktno poticale zaoštavanje odnosa sa njom, što dokazuje njihovo nezadovoljstvo činjenicom da se Bosna i Hercegovina nalazila u sastavu Austro-Ugarske.

U domaćoj javnosti careva posjeta je dočekana izuzetno srdačno. Zaključak do kojeg dolazi Šehić jeste da je careva posjeta naišla na značajan entuzijazam kod stanovništva, bez obzira na razlike u vjeri i etničkoj pripadnosti. To je bio rezultat brižne pripreme za posjetu, ali i okolnosti, koje su tada vladale. Naime, poznato je da je austro-ugarska politika u Bosni i Hercegovini u tom periodu težila izgradnji ravnoteže među narodima u zemlji, pokušavajući napraviti lojalne strukture unutar svake od tri etničke grupe. Ta politika je dovela do toga da je postojala simpatija prema vladajućem režimu kod značajnog dijela stanovništva, što je uz perspektivu najavljenog otvaranja sabora i rješavanja agrarnog pitanja zasigurno jačalo optimizam kod stanovništva i vjeru u državni sistem pa je samim time i car, kao simbol tog sistema dočekan sa velikom

dobrodošlicom. Također, politika Monarhije je u godinama pred carev dolazak pokazivala znake kompromisa sa domaćim elitama, ali se u isto vrijeme trudila da olakša položaj ruralnog dijela stanovništva raznim mjerama, poput poreske reforme, poboljšanja zakonodavstva u pogledu davanja kredita i slično. Sa druge strane, posjeta osamdesetogodišnjeg monarha pokrajini, koju je samo dvije godine ranije aneksirao svjedočila je ne samo da je Bosna i Hercegovina u njegovim projekcijama zauzimala važno mjesto u unutrašnjoj i vanjskoj politici Monarhije, nego i da je posjeta na određen način bila potvrda uspjeha njegove politike u Bosni i Hercegovini, koja je nakon aneksije dobila ustav, a nedugo nakon posjete sa radom je počeo i bosanskohercegovački sabor, što su bili jasni pokazatelji napretka zemlje, ali i njene *integracije* u Habsburšku monarhiju.

Posljednje, deveto poglavlje, zauzima posebno mjesto u ovoj knjizi. Naime, u tom poglavlju Šehić razmatra početak rada sabora i neuspješni atentat Bogdana Žerajića na zemaljskog poglavara Marijana Varešanina 15. juna 1910. Atentat je izvršen kao iskupljenje za planirani, a neizvršeni atentat na cara za vrijeme njegove posjete. Iako je sam atentat završio neuspješno, a atentator počinio samoubistvo Žerajić je inspirisao mnoge ekstremiste da na nasilan način pokušaju dovesti do prevrata tj. do ujedinjena svih Slavena i uništenja Austro-Ugarske. U tom kontekstu treba posmatrati neuspjeli atentat na Varešanina 1910. i na uspješni atentat na nadvojvodu Franza Ferdinanda 28. juna 1914. koji je bio okidač za početak svjetskog rata. Sa tim u vidu čitalac se upita, koliko ljudskih sudbina visi o koncu jednog događaja te se na neki način mogu uporediti posljedice “uspješne” posjete cara iz 1910. i “neuspješne” posjete prestolonasljednika četiri godine kasnije.

Knjigu dr. Šehića osobno preporučujem svima, koji žele da se informiraju o jednom važnom događaju iz bosanskohercegovačke prošlosti, ali i onima koji žele da osjete samu atmosferu tog vremena i posljedice koje su proizašle iz tih dešavanja. Autor se koristio kvalitetnim izvorima, u najvećoj mjeri štampom i relevantnom literaturom, koju je znalački sintetizirao sa svojim istraživanjem u bečkim i sarajevskim arhivima. U istraživanju učinjenom za potrebe ovog djela konsultovana je građa šest arhivskih fondova, 16 časopisa i 24 do sada objavljena rada. U tehničkom smislu svakako treba pohvaliti stil pisanja kao i autorov trud da prikupi obilje fotografija (ukupno 55) koje su kvalitetno ilustrovale tekst. Ovo djelo, bez sumnje, predstavlja vrijedan prilog modernoj bosanskohercegovačkoj historiografiji i zaslužuje pozitivnu ocjenu u svakom smislu.

MUHAMED NAMETAK

Andrej Rodinis, *Povratak Povelje kralja Dabiše: izvršenje arhivskih sporazuma i restitucija građe*, Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije – Stanak, Sarajevo, 2014, 167 str.

Jedina originalna povelja srednjovjekovnih bosanskih vladara koja se nekoć nalazila u arhivskim ustanovama Bosne i Hercegovine bila je čuvena povelja bosanskog kralja Stjepana Dabiše kćerki Stani od 26. aprila 1395. godine. Ova povelja se nalazila u Kućnom, dvorskom i državnom arhivu u Beču još od septembra 1815, i tu je čuvana sve do 1976. godine. Slika ove povelje nalazi se na naslovnoj stranici *Glasnika arhiva i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, naj-

značajnijeg arhivističkog časopisa u zemlji. Danas se povelja kralja Stjepana Dabiše čuva u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

Andrej Rodinis, autor knjige *Povratak povelje kralja Dabiše*, je kroz prizmu ove povelje i uz poseban osvrt na nju, uspješno prikazao postupak restitucije arhivske građe iz Austrije u bivšu Jugoslaviju. Pri pisanju ovog djela korišteni su dokumenti koji se tiču ove problematike, a najvećim dijelom knjiga je rađena na osnovu dokumentacije koja je uništena prilikom nemilih događaja i požara u Arhivu Bosne i Hercegovine na dan 7. februara 2014. godine.

U prvom dijelu pod naslovom *Arhivi u međunarodnom pravu* autor je obradio historijat arhivskog prava, s posebnim naglaskom na restituciju arhivske građe. Na početku poglavlja navode se postupci predaje i raspodjele arhivske građe i situacije kada je dolazilo do istih. Ono što je autor posebno naveo u ovom poglavlju je Münsterski mirovni ugovor iz 1648. godine, jedan od najvažnijih ugovora iz tog vremena, a koji je služio kao model za rješavanje arhivskih pitanja. Dalje se navode ugovori koji su unijeli važne novine vezane za arhivska pitanja na međunarodnom planu. Bečki ugovor od 30. oktobra 1866. godine smatra se prvim tretiranjem arhivske građe kulturnim dobrom koje treba zaštititi. Otvaranje novog poglavlja u historiji arhiva donosi Drugi svjetski rat kada je veliki dio građe bio uništen, zaplijenjen ili skriven u tajnosti od strane država koje su došle u posjed te građe. Početkom šezdesetih godina 20. stoljeća restituciji se poklanjala posebna pažnja. Autor navodi konferencije koje su se bavile pitanjima povrata arhivske građe. Od rezolucija koje su navedene u daljnjem tekstu, autor posebno ističe XVIII generalnu konferenciju na kojoj